Atonaal

Bloemlezing uit de gedichten van Hans Andreus, Remco Campert, Hugo Claus [en anderen]

samenstelling Simon Vinkenoog

bron

Simon Vinkenoog (samenstelling), *Atonaal. Bloemlezing uit de gedichten van Hans Andreus, Remco Campert, Hugo Claus [en anderen]*. A.A.H. Stols, Den Haag 1952 (2de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vink010aton01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

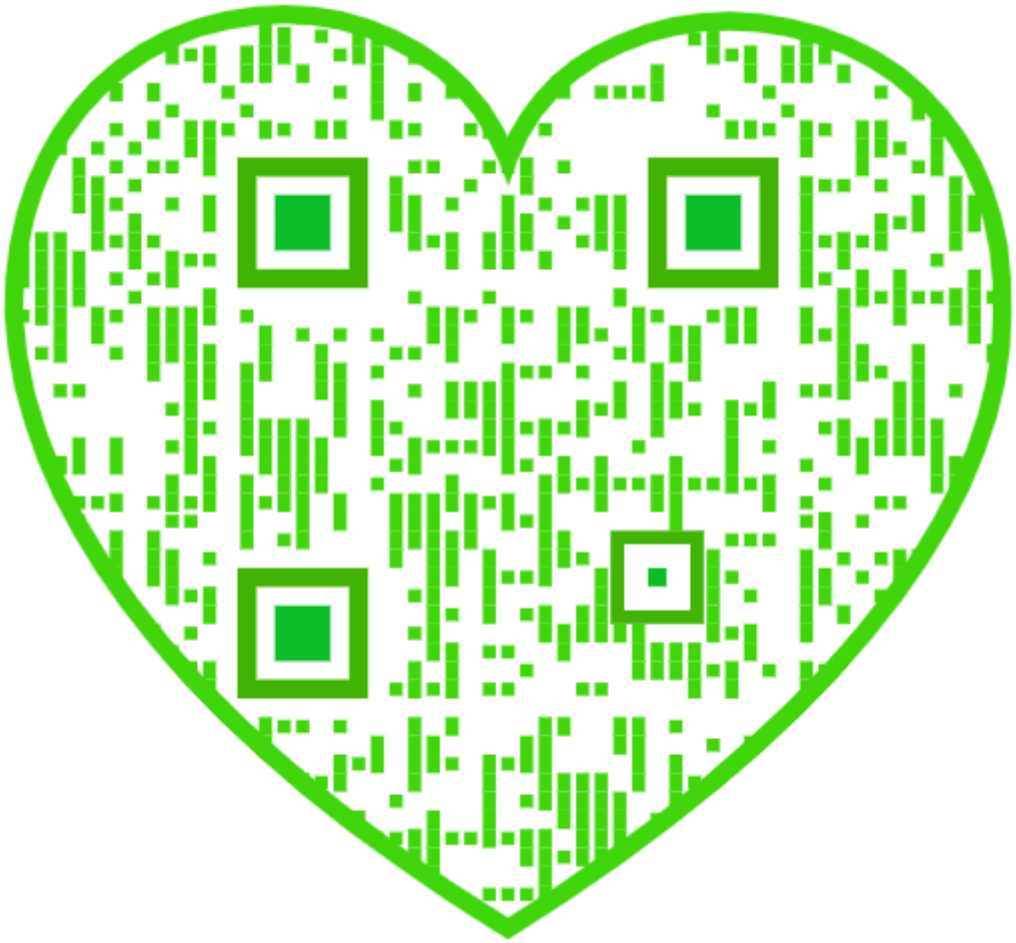

Bij wijze van inleiding

De eerste jaren na het beëindigen van de krijgsverrichtingen brachten weinig of geen poëzie van jongeren, die herhaalde lezing waard was. Weliswaar werd er veel gepubliceerd, maar dit werk opende, evenals dat van de ouderen die door bleven publiceren, geen nieuwe perspectieven. De enige uitzondering is waarschijnlijk Gerrit Achterberg die gedurende de oorlog een persoonlijke vorm had gevonden en als prins der dichters kon worden beschouwd.

De poëtische malaise der daaropvolgende jaren, die vanzelfsprekend was na het vele waardeloze dat het licht had gezien, kwam onder meer tot uiting in het stopzetten van de Helikon-reeks, de hausse der begrafenissen in de vorm van Verzamelde Werken en het feit, dat daarnaast slechts een zeer beperkt aantal bundels poëzie per jaar werd gepubliceerd. In de jaren 1948-1949 echter verscheen in de letterkundige tijdschriften sporadisch werk van een generatie die in en na de oorlogsjaren was opgegroeid en volwassen geworden, en dat een radicale breuk inhield met wat tot dusverre in het nederlandse taalgebied als poëzie werd beschouwd. Tegen die tijd had het tijdschrift ‘Het Woord’ zelfs theoretische beginselen vastgelegd voor de poëzie die in haar kolommen

verscheen, die helaas geen levensvatbaarheid bleken te bezitten. Deze eerste tekenen van een poëtisch réveil vinden wij-althans in boekvorm-eerst terug in enkele bundels uit ‘De Windroos’, een in begin 1950 opgezette poëzie-reeks; buiten deze bundels om zijn slechts enkele dichters aan het woord gekomen, die als deelhebbers aan de nieuwe poëzie kunnen worden beschouwd. Deze bloemlezing wil zich in de eerste plaats tot een groter publiek richten dan met deze enkele dichtbundels bereikt is. Het lijkt mij niet noodzakelijk en voor deze nieuwe poëzie zelfs niet gewenst, in meer dan enkele regels dieper in te gaan op het feit dat deze z.g. jongeren nog niet dan bijna verborgen aan het woord hebben kunnen komen; de culturele impasse waar men het nogal eens over heeft, zal hier niet vreemd aan zijn. De lezer is in de jaren na 1945 een vermoeid verdien-dier geworden, voor wie het lezen van de avondkrant al een intellectuele inspanning betekent. Mijns inziens heeft een bloemlezing trouwens niet de plicht een voor de poëzie verloren gegaan publiek terug te winnen, integendeel: haar eventuele enige taak zou informatief moeten zijn.

Deze nieuwe poëzie is waarschijnlijk niet voor uitleg vatbaar, dit in tegenstelling tot de poëzie der generaties die deze dichters voorafgingen; elke psycho-

logische, psycho-analytische of philologische verklaring moet op een gegeven moment onherroepelijk haar onmacht bekennen. De onmacht van elke exegese tegenover een gevoel, een stilte, een woord. Het vreemde verschijnsel doet zich overigens voor dat met de hermetiek van deze poëzie een eenvoud van spreken en een beperking van het vocabulaire tot het uiterst noodzakelijke gepaard gaat zelfs wanneer dit niet het geval schijnt te zijn; ik zie een minder gladde verstechniek (de dichter is dichter en geen slaaf van de vorm meer), een experimenteren met gedachten en gevoelens dat sterk afsteekt tegen de provincialiteit van onze poëzie van vóór 1940, toen slechts een enkeling onder de dichters zich, wat de physieke gesteldheid van het vers betreft, op ongebaande wegen begaf: Paul van Ostayen, Achterberg, Pierre Kemp, en als herinnering aan een vorige eeuw, verder weg: Herman Gorter.

Het is helaas nodig de aandacht op deze provincialiteit te vestigen, want tot 1940 keek het merendeel der nederlandse dichters die buiten de grenzen kwamen en van hun bevindingen verhaalden, uitsluitend naar het verleden. Marsman zag de duitse expressionisten en trachtte zich de rest van zijn leven van hun invloed te bevrijden, Greshoff had alleen maar oog voor de franse achttiende en negentiende eeuw en slechts Slauerhoff was een der zeer

weinigen die zich voor de surrealisten en hun voorlopers interesseerde. Wanneer men het al over de vogelvrijen der europese letterkunde had, dan deed men dat op de medelijdende toon die men tegenover kinderen en krankzinnigen aanslaat en in feite voegde men niets toe aan het koor der conventionele kritiek zoals die ook in het buitenland burgerlijk verworden bedreven werd.

Wanneer b.v. Du Perron smalend over de surrealisten sprak, nam hij zich niet de moeite te zoeken naar datgene wat achter de uiterlijke schijn verborgen ging, datgene wat achter het lawaai en het schandaal de eigenlijke waarde van het surrealisme uitmaakte. Hij critiseerde de dichters van het surrealisme zo eenzijdig en begripsloos dat men zich nu, bij het herlezen van zijn kronieken, afvraagt wat de waarde van een dergelijke critiek kon zijn en waarom men zijn oordeel (dat van een onverholen rancune blijk gaf) zo hoog schatte.

Wanneer nu de dichters van deze generatie trachten in en met hun tijd te leven en daar verslag van uitbrengen, een tijd die door twee wereldoorlogen en de verbijsterende ontmenselijking der wetenschap een eigen aanschijn kreeg, volkomen verschillend van alle andere perioden in de geschiedenis waarmee wij haar zouden kunnen vergelijken, dan sluiten

deze dichters zich in hun poëtisch verslag nauw aan bij de ontwikkeling elders, en bij een levenshouding die als waarlijk internationaal gekenschetst kan worden. Zij scheppen een voor Holland nieuwe, minder regionale letterkunde en geven zich rekenschap van de verhouding en de betekenis daarvan in hun bestaan.

Wij zijn overigens nog steeds niet op de hoogte van de structuur van ons leven en de waarde daarvan. Wij zijn in dit opzicht even ver als toen wij voor enige tientallen eeuwen aanvingen 'cultuurmensen' te zijn. De wetenschap schijnt te falen, de religie brengt geen openbaring meer en het zou slechts aan de kunst voorbehouden zijn de bindingen met het leven te onderhouden. De veranderingen die eventueel plaats gehad hebben en die in staat zouden kunnen zijn in ons leven een radicale verandering teweeg te brengen, d.w.z. de laatste ontdekkingen van atoomgeleerden en natuurfilosofen zijn nog niet tot ons doorgedrongen; hun werk is slechts aan een zeer beperkte groep specialisten bekend, die op haar beurt niet in staat blijkt te zijn ons de omvang en de betekenis van die ontdekkingen mede te delen, met als gevolg: wij leven in het niets, wij weten niets en teren op een culturele erfenis die reeds lang óp en verdeeld is. Een veel misbruikt woord kan niet uitblijven: wij leven in de chaos, als

men wil: de zinloosheid. En als verscheidene dezer tamelijk willekeurig bijeengebrachte gedichten zinloos of chaotisch mogen schijnen, dan zijn zij niets anders dan een gevolg van de hierboven geschetste ontwikkeling en is het ons niet toegestaan de nieuwe dichtkunst daar een verwijt van te maken, zelfs als het vers van de nieuwe generatie een verbeten, pregnante toon heeft die het een a-poëtisch aanschijn verleent. Het signaal staat niet rood, het staat niet groen, het brandt niet. Er is geen reden meer, er is geen uitweg, wij kunnen niet springen en evenmin struikelen.

Als paradox is er anderzijds een schijnbare uitweg: verschillende gebeurtenissen in enige europese landen hebben de literatuur der laatste dertig jaren een totaal ander voorkomen gegeven en doen dat nog steeds: levenshoudingen als dada en het surrealisme zagen het licht, de eerste als (weer schijnbaar: negativistische) profetie van het niets en het tweede als middel tot vrijmaking van de geest. Bovendien waren beiden protesten tegen oorlogen, machteloze protesten. Het surrealisme, dat niet in de eerste plaats letterkunde in de ware zin van het woord was, evenmin als dada, schiep nochtans een nieuwe vorm van literatuur: de écriture automatique, die nauw verwant was aan de later door James Joyce tot systeem verheven monologue intérieur. Ik vermeld dit tame-

lijk terloops, ik wil ook in genen dele het surrealisme in de hollandse letteren weer tot leven brengen. In een inleiding tot de nieuwe dichtkunst, als die als zodanig zou bestaan, had het echter zijn nut hierop te wijzen, het is immers niet alleen een verschil in vorm dat deze poëzie van het verleden scheidt, het is ook de veranderde gedachten- en associatiewereld waarin geleefd wordt. In de angelsaksische literatuur heeft een dichter als Ezra Pound (en, in mindere, meer wereldse mate, zijn discipel T.S. Eliot) met latere verzen hoogten bereikt die zich niet meer naar de maatstaven van een beweging of zelfs een literatuur laten beoordelen, terwijl in de franse literatuur de weg naar het onbekende wordt gebaand door mensen als Antonin Artaud, René har, Henri Michaux en anderen.

Na het voorgaande zal het de liefhebbers van het ‘abbabaabcdcdcd’ (een rustig vaarwater) duidelijk zijn dat er in deze bloemlezing weinig van hun gading te vinden is, tenzij ik hen zou hebben bekeerd. De elf dichters die hier bijeengebracht zijn, zijn trouwens niet de enige bewoners in wilde-beestenhuiden van het natuurreservaat, genaamd: De Moderne Nederlandse Dichtkunst. Verre van dat, het schijnt eerder alsof een nieuwe fase is ingeluid, een pasgewassen ondergang, een dronken en onwennig réveil. Aan de andere kant vormen deze elf dich-

ters in genen dele een gesloten groep. Zij hebben daar geen enkele behoefte aan. Tezamen vormen zij echter een afgerond geheel en tonen de verschillende facetten der nieuwe dichtkunst. Ik, een der jongsten, waarom ik?, geef ze dit bovenstaande als geleide mee, ik vind dat het een mooie bloemlezing geworden is (dit als toelichting, niet als excuus), de elf dichters zelf hebben het laatste woord.

SIMON VINKENOOG
Mei 1951.

Hans Andreus

In 1926 te Amsterdam geboren. Publiceerde de gedichtenbundel ‘Muziek voor Kijkdieren’ (De Windroos, U.M. Holland) waaruit het gedicht De Stad is overgenomen; twee bundels gedichten zijn in voorbereiding: ‘De Taal der Dieren’ en ‘Italië’.

De stad

De stad ligt grijs en terra-cotta
tussen de meren van reseda
de huizen op zwemvogelvoeten
bewegen zich maar eens per dag.

De archivaris blijft beweren
dat honderd drie en twintig torens
glimlachend op hun tenen staan
met duiven koerend in hun oksels.

De brede straten liggen languit
op hun rug de smalle straten
kruipen achteromziend weg
de grachten neuriën eenstemmig.

Boven de stad een zon van leisteen
boven de stad een maan van leisteen
maar eens per jaar kleden de bomen
zich aan en altijd zingen de vogels.

En ik loop door de brede straten
en spreek de trams aan en de autoos
en spreek een sprinkhaan van een fietser
toe maar hij verstaat het niet.

En ik loop door de smalle straten
en groet bekende fietsendieven
en schilder vrouwen op een straathoek
voorzichtig bij het is hun vak.

En langs de grachten op de pleinen
speel ik harmonica en soms
wordt er een raam half opgeschoven
soms kom ik boven voor een nacht.

En ik leef grijs en terra-cotta
tussen de honderd zoveel torens
de huizen op te grote voeten
en de meren van reseda.

Er brandt een helderziendheid achter mijn ogen
die mij blind maakt. Ik zie feesten als een
onberekenbaar seinen met vlaggen of spiegels vol
zonlicht. Ik zie de traagheid der kruipende dieren.
Ik zie een vallend lichaam lachwekkend om te zien.
Ik zie mijzelf staan in de zoutvlakten van mijn
lichaam. Ik zie dat ik schreeuw maar ik versta
mijn eigen woorden niet. Ik zou willen huilen zoals
een dier moet huilen maar mijn gezicht bestaat niet
meer. Ik zie alleen mijn ogen die mijn ogen zien.

Ik sta tussen mensen
van glas ik loop
met nesten vol vogels
in mijn armen.

De draaideur van
mijn ogen zingt
ik maak met vijf
stukjes ijzer muziek.

Mijn voeten bespelen
het asfalt ik vraag
mijn liefste om
syncopen.

Uit: De taal der dieren

Sammy Seccotine
de siamese kat van John en Sheila Bowers
(lees The White Goddess en streel de baard van d.h. lawrence)
heeft de blauwe ogen der schemergoden
het nachtblauw der betovering

Een blauwe boot zeilde op de rivier
een blauwe kiel een blauw groflinnen zeil
de avond zat in vissers naast mij op de oevers
witvissen improviseerden nog wit licht in de rivier

Maar deze nacht
zal ik voorover vallen
mijn handen zullen blijven steken in de aarde

mijn zijdelingse mond zal woorden zeggen:
dodenlied / stemband / ortolan / lievevrouwebedstro / tussen
Scylla en Charybdis / liefste zo dwaas als liefste / lied om te
leven of niet / lied

Je loopt met luie stappen door de straten
je vangt de regen in je open mond
je draagt het jukbeen van het hoge noorden
er staat
    egyptische duisternis in je ogen

je zegent
de olievlekken in de goten
het lichten der lippen in de avond
de dans der ogen en het huizenvuil

Ik geef je dit

stenen voor woorden
schelpen voor letters
en al het water van de zee

en de brandende schepen langs de horizon

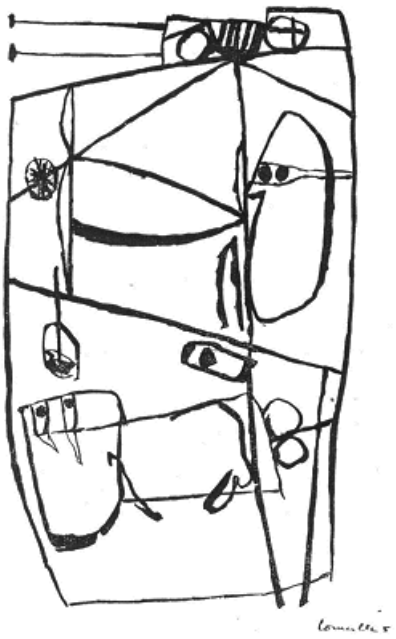

Remco Campert

Remco Campert is in 1929 geboren en verblijft in Parijs. Hij is een der redacteuren van Braak, in 1951 verscheen de dichtbundel ‘Vogels vliegen toch’ (U.M. Holland, De Windroos) waaruit de hier opgenomen gedichten zijn overgenomen, er zijn een tweede bundel gedichten ‘Standbeeld opwinden’ en een boekje met tekeningen van hem in voorbereiding.

in de winter is de lucht
gebouwd van droge machines
bomen staan aan de lopende band
en bijna ontzield

wij willen door de dorpen dwalen
en horen hoe het vee zijn hoeven schraapt
en luister,
honden waarschuwen
dat het gevaar voorbij is

in de avond teruggekeerd naar de stad
luisteren wij naar de man
die vergeefs verklaart
dat wij ons het best verwarmen
daar en daar

en snachts
als sterren in de stoepen vriezen
en de maan koud vuur is
vlak bij de hand
drukken wij plakplaatjes van vogels
op de bloemenruiten af

Een neger uit Mozambique (gesprek in de namiddag)

A:
ik drink liever uit een glas
dan uit een beker, ik bedoel:
mijn geloof is dat men alles
zorgvuldig beschouwen moet
en dan als een tere vermiljoenen vogel
daaruit het beste kiezen
vertrekken als de zon
in het noorden staat met
koffers vol kostbaarheden
naar een onbekende stad
een stad waar savonds
ongeacht het weer de mensen
in hun voortuin staan
en voorbijgangers vriendelijk groeten

B:
Jan Roeltan is aangekomen in Praag
na een vermoeiende maar interessante reis
o.a. zag hij in Neurenberg het puin
en maakte veel foto's
hij schreef me dat men in Praag
brood eet in de kerken
terwijl op elke brug een vertegenwoordiger
is geposteerd van het kabinet
die men vrij vragen stellen kan
mits zij volkskrachtig zijn

C:
ieder heeft recht op warmte
de warmte die men soms aantreft

in de plotselinge brief
van een lang vergeten vriend

B:
Jan Roeltan schreef in Praag
een neger te hebben ontmoet
een neger uit Mozambique
die in Tsjecho-Slowakije een studie maakt
van de stroomversnellingen in de Moldau
alles op kosten van zijn vader
die chef is van heel het warme Mozambique
waar men te kampen heeft met grote waternood
en dezer dagen nu komt hij naar Holland
om ons sluizensysteem
van A tot Z te leren

Jan Roeltan gaf hem onze adressen
om hier een voet aan grond te hebben
en vraagt ons hem te helpen zoveel
als dat in ons vermogen ligt

C:
hij kan bij mij logeren
ik heb in de voorkamer
een sofa staan bedekt met bonte kussens
waartegen hij prachtig kleuren zal

en als ik savonds laat thuis kom
zal hij liederen voor mij zingen
verloren liederen uit Mozambique
ik zal eindelijk zeer gelukkig zijn

A:
en als hij niet werkt
zal ik hem rondleiden door de stad
die in zijn ogen
verwonderd tot leven zal komen
en zelfs de wind zal zachter waaien
verbaasd over zichzelf

de dode houten palen
waarop onze huizen zijn gebouwd
zullen beleven een onverwachte lente
en in alle kerken volksvergaderingen
partijbestuur-bijeenkomsten
zal het woord worden
een nieuwe onbekende kracht
bezielde letters zullen vloeien
in de verstijfde vingers van dit land

C:
en als ik smorgens naar mijn werk ga
zal in mijn hoofd
nog het bonzend groene bloed
spreken van zijn lied

ik zal hem wekken en zeggen
de hand van deze morgen
die weer dieper van kleur is geworden
wenkt aan het raam

B:
op elke straathoek
zal een jong orkest
originele Kaukasische volksmuziek spelen

en een delegatie van Odessa's burgerij
zal in een houten gewatteerde kist
warm wit zonlicht aan ons schenken

C:
en Shakespeare zal opstaan
waar hij ook begraven ligt
en komen naar ons land
om er in alle gemeentehuizen
blijspelen te schrijven
op actes en invulformulieren

ABC:
wij willen een neger uit Mozambique
wij zullen hem te drinken geven
wij zullen hem al het water schenken
van ons drassig land

wij zullen hem vrij inzage gunnen
in de plannen van Waterstaat
ter zijner ere zal op elke watertoren
de vlag wapperen van zijn land

wij zullen alle bruggen versieren
met serpetines en rozetten
wij zullen alle boten pavoiseren
en rijnaken tot dancings promoveren
wij willen een neger uit Mozambique
wij zullen eindelijk zeer gelukkig zijn

A:
en dan, als de zon in het noorden staat
zal hij met mij vertrekken
naar een onbekende stad

C:
maar hij zal terugkomen om te slapen
op mijn sofa in rode en gele kussens

B:
nee op een dag
zal hij afreizen
met een tanker vol water
en koffers vol notities
hij zal terugkeren naar Mozambique

ABC:
en wij zullen achterblijven
en ons ongeduldig sterven
voortzetten

Hugo Claus

Hugo Claus is in 1929 te Brugge (België) geboren. Van hem verschenen Kleine Reeks (gedichten, 1947), Registreren (gedichten, 1948), Zonder Vorm van Proces (pantomime-gedicht, 1949), De Blijde en onvoorziene Week (gedichten, 1950), De Metsiers (roman, 1951), bekroond met de Leo Krijnprijs 1950. Te verschijnen in 1952 een bundel gedichten ‘Tancredo Infrasonic’ en een roman, genaamd De Hondsdagen.

het wordt nu tijd
(de woorden kortgewiekt, gaat iemand nu piano spelen)

wij worden naar de bank geleid
op een rij mijn vel en ik en mijn nabije vrienden

het wordt nu tijd genummerd en gevouwen
zijn onze deugden: de Hoogmoed en de dunne
wrede tederheid

men roept mij
Eén voor één zo zegt de leider
(in mij: de brem de anjers
de zang van de organen toen zij samen waren
de heide die ik niet ken de muren
van Oostende de haven en de ankers en de
schelpen en de tij)

het wordt nu tijd dag mijn bekenden
als gas nadert en klimt de adem
van die in mijn lichaam zit en zwijgt

het wordt nu tijd ‘Dag hondentemmer’
hij zegt: ‘dag lichaam als een huis’

Zacht

I

Aan het bloedende tapijt
Aan het behangpapier en de flarden van de rose dode vrouwen
Aan het schuim dat in vlokken in de nachtmist hangt
En voor heel hun leven aan de slaapwandelaars blijft kleven
Aan het kind en de man met de witte hondenkar
Aan de honderden nieuwe straten
Onberekenbaar
Afmeten:
Dit is van jou dit is van mij

Ik doorploeg het licht met trillende handen
Tot ik je gelaat bereik
Waar ik de planten van verlangens openstrijk

Luister goed
Hoor mij bewegen
Ik nader op naakte voeten en raak de geheime plooien
En plooi je verder open
En breek in alle bedaarde kamers binnen

En je glimlacht zie ik
Je glimlacht in de spiegel
Alsof je het kon geloven

Omdat het zoveel van jou
Zoveel van mij is.

II

Ontwaken in de stad aan zee die blaakt
In de keien de stegen de voorwereldlijke autobussen

Hevig ontwaken der honden en der late vagabonden
In de portieken ingesloten

Over het veld der daken
Schuift de rook van vele vergeefse branden voorbij

In het hart van Londen
Schuiven mijn onderzeese woorden
Waar gij wandelt tussen de ruiterbeelden
De kinders de moede hazewinden
Als de rook in de portieken
Dodelijk niet af te wenden
Naar je open mond.

In een tuin

O de brand in het nest van de zeer jonge vogels
De wind met de asse liefkoost mijn wangen

De ontvangen bruid ontwaakt verrast
En streelt de pijn in hare lenden open

En komt achter mij in de heilige boomgaard staan
Samen zien wij de bevende kinderen achter de hagen paren

Ik eet en slaap Ik ben bij haar verloren
Soms zeg ik als ik door de gangen van dit slapend klooster
Wandel soms verdwaal:
Verlaat mij Laat mij zwijgend achter

De bange boten vertragen hunne vaart
Wanneer de haven nadert bij avond

De boomgaard laat een voor een zijn vruchten los.

Rendez-vous

De wanhoop met hoge hoed en wit gilet en streepjesbroek
Heb ik daareven ontmoet en niet gegroet
Bij elke nieuwe ontmoeting houdt hij zijn schrammen achter
Maar vroeg of later haalt hij zijn schade in

Maar ik lach die arme Mevrouw Vroeg-of-Later vierkant uit
Want
Nu
Zijn van alle vogels vrij de kinderen van de zomer losgelaten
Het gras beweegt het land in duizend vouwen ligt gereed
De straten deinen
En de trams vol wind zijn alle pijpen uit
En ik noem je mijn bruid van dertien jaar
Mijn adem aan de ruit mijn boot mijn kapersbuit
Ik roep je aan en knoop over de huizen en de steden
En de vogelschrikken heen
Nieuwe valstrikken in je gele haar
En jij je laat begaan

Een dezer dagen zal ik aan het Zuidpark
weer uitgeplunderd voor je staan
Wij zullen samen de trappen afdalen
Verblijd de stenen leeuwen strelen
Zeer luid lachen als wij hen zien
Mijnheer de Wanhoop en Mevrouw Vroeg-of-Later

En als zij naderen (want Zij zullen naderen)
Zullen wij Hen met nieuwe heftige gebaren bezweren.

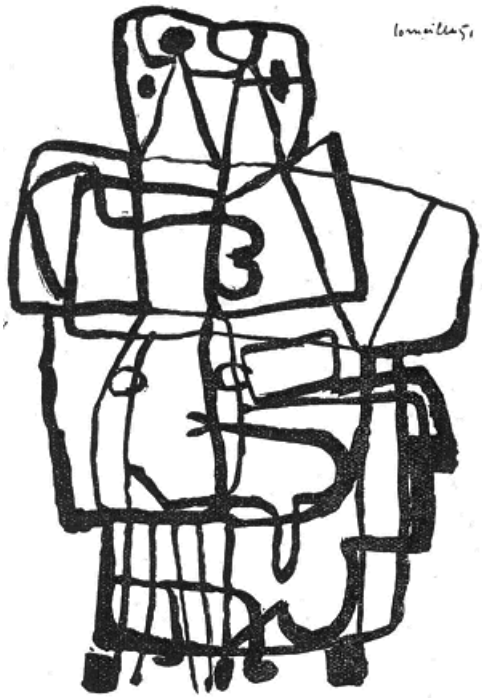

Jan G. Elburg

De G. staat voor Gommert, Jan Gommert Elburg werd in 1919 te Wemeldinge (Zeeland) geboren. Oud-redacteur van Het Woord, lid van de Cobra-groep, publiceerde de bundels: Serenade voor Lena, De distelbloem, Door de nacht, Klein t(er)reurspel. Ontving in 1948 de Jan Campert-prijs van de gemeente 's-Gravenhage. Jan Elburg gelooft dat de duistere fase in de moderne Westerse dichtkunst over zal gaan, maar benut moet worden om het taalmateriaal tot het uiterste te leren kennen, om in een nieuwe maatschappijordening met een vers van hoge kwaliteit uit de bus te kunnen komen. Tevens dat Socialistisch Realisme niets te maken heeft met naturalisme maar als geestesgesteldheid onderdak biedt aan velerlei stromingen en procédés. Begrijpelijkheid van poëzie is niet alles, verstaanbaarheid wel.

Willen

Ik neem mijn buik op en wandel,
ik heb mijn ogen open,
ik heb mijn borst als kennisgeving aangeslagen,
ik zou die punboomhouten paal in mij
vertikaal willen treffen met licht:
een lang lemmet licht om de dagen te turven.
Ik zou een rood totem willen snijden
waarom mijn hartstocht zich als wingerd slingert,
een beeld voor alledag, waaraan de vingers leven.
Ik heb te nemen.

Ik zou een mens willen maken uit wrok
en afgeslagen splinters: een winterman
met een gezicht van louter ellebogen.
En bomen zouden stampen bij zijn langsgaan
en had hij één minuut te leven,
rood zou hij zijn en rood van kindertranen
en rood.

Ik pak mijzelf als altijd weer tezamen,
ik zie het water aan,
ik neem mijn hongerige maag en wandel,
ik zie een eetsalon voor twintig standen:
wanden zijn er genoeg; hij vloekt
van een doorvoeld gemis aan ramen.

Luister toch wat ik zeggen wou:
in Florida schildert men negers zwart,
in Florida schilt men negers
en Spanje stinkt van het bloed.
Ik wou van mijn lijf een Korea maken,
ik wou mijzelf zijn beneden mijn middenrif,
ik wou een vlag zien kiemen uit een zaadje.
Ik zal het kiemen zien.

Korte autobiografie

Woorden zijn zonderlinge woningen:
één haar op mijn hoofd was gekrenkt door liefde;
dat werd een dorp met strodaken en tuinen,
toen de mist van mijn adem was opgetrokken,
toen de troffel van mijn keel stillag
en de mortel van mijn tanden;
één haar op mijn hoofd dacht en één viel uit;
dat werd een ziekenhuis, dat werd een buiten:
toen ik zweeg stond het daar, één uur lang.

Woorden zijn een ongewoon gezang:
een ongeloofwaardige waslijst vult men er mee.
Een boek? Nee. Een brief? Nee.
Een vers van gele en rode goederen,
boezeroenen van woede en liefdeshemden,
vult men er mee.

Woorden zijn korte telegrammen.
Men zet zijn tranen op om ze te lezen;
om ze te horen doet men oren aan.
Eén haar op mijn hoofd was gekrenkt door liefde,
één haar op mijn hoofd dacht en één viel uit
en ik wilde in grote en kleine woorden
wonen als een boodschap van overzee,
om deernis te vragen of vrees aan te jagen,
maar ook daar ontbraken de deuren.

*

Toen niemand meer wist hoeveel karaats ik was,
toen zij naar mij hadden gekeken
door gevulde glazen en doorschoten speelkaarten,
sloegen ze mij aan een vagina
van aangegeven waarde.
Dat klonk zacht, dat klonk week, maar zuiver
als duinzand in schuim - geen echt geluid.
Met het oogmerk om mij te oormerken
stelden zij de eindproef uit
- met het oog op de geluidssterkte -.
Ik dacht dat zwijgen een tarnkap was
en zweeg als het graf
laf.

*

Het is niet waar dat de drift in mij krimpen zou
als een manneschaduw in de middag:
het hart maakt zich in de borst breed, het bloed
vult ons geheel uit, er moet
een tweede ik van ons hoog te paard zitten
in ons: met hoefgeklepper breekt een fijn zweet
van verstaanbaarheid zich door de huid baan.
Als veren op een haan
stonden op mij de kleurige vreemdsoortigheden
te pronk voor de vrouwelijke satelieten
(het zaad van mannen vóór mij,
in mijn baan geworpen).

*

Ik wande mijzelf: onbegrip, wandaden
van taal en betekenis rekenden de wind
voor echt en reden mee, weg,
waarop ik ze de honden nastuurde
van onguur zelfbeklag
en de welluidende kanariepieten.
Op fietsen gingen de schimmen
van verklede profeten er achter
en de penisslepende kerkvaders liepen,
in flarden van liederen,
in hun gevolg.

*

Van vele honderden tongen is een zonsopgang rood
(van het blozen)
van zonsopgangen vluchtten de vrienden rond mij
(zonsopgangen voorbij)
van het vluchten zijn angstige liederen ontstaan
(van het weglopen)
Tientallen paren loden schoenen verzon ik;
mijn handen werden klein van het tonen;
mij tenen zijn de grond getrouw,
zei ik, mijn vingers wezen:
mijn tenen waren de grond getrouw.

*

Van mijn rode tong vluchtte de zonsopgang,
avondluchten en nachtvluchten
vertoonden hun film voor mij,
opdat ik ín zou zijn,
als een waardige zoon opgenomen
in de doorzichtige schijngestalten
van het westen op zijn paasbest.
Ankers van herinnering bood ik te geef,
blitslicht van overreding en goede invallen;
ik loochende geweren.
Alles voor niets: als beschonkenen vreesden zij.
Ik bleef
om te leven.

*

Ik bleef.
Woorden zijn een machteloos goed: goed
en boos, recht en onrecht en overgave
en berekening zijn woorden.
Blijft de honger, blijft het verlangen en de liefde.
Eén haar op mijn hoofd was gekrenkt door liefde;
met wonden te weinig wilde ik in woorden wonen;
één haar op mijn hoofd dacht
en één viel uit en het waren mijn vrienden.
Ik wilde in woorden een woning vinden,
maar ook daar ontbraken de deuren.

*

Aubade voor zedelijke normen

En het gaat voort. wij maken het hof aan een vliegveld.
vinden wij. goed goed goed praten zullen wij niet.
het is tijd voor een lief gebed: knieën uit de broek
gekipt en sneeuw bestellen om een oude vaderfabel
voor ongelovige ogen op te voeren.
was u neer? was u gepoot? was u verzekerd
tegen uw eigen gevoel van ongelijk? wat lijkt
u het beste van al die engelen met straalaandrijving?
boog u diep? was u deemoedig? wij maken het hof.
praten moet ik. goed goed. praten moet ik.
op zekere dag waren wij met onze zakken vol

van zekerheden. rookten zij onze woorden als sigaren.
stonden wij voor een muizenfluim besef.
woonden wij. ternauwernood. leidden wij
de dag in met lang opstaan, jankend om zeep
van vergetelheid. om de jeuk van ons voorhoofd
te wassen.

en het gaat voort. wij op trams voor de dromen
vluchtend, voor de ogen van onze scholingsboeken,
voor de verstelde vrouwen en dekens, voor de kolen,
voor het ontbijt, eer de kinderen ons aankijken,
wilden vervellen uit de waarheid, van schaamte
geschoren zijn met gave kaken. men moet leven kunnen
zonder lange tanden van alsem in de mond die praten
moet. stil, wij maken het hof aan een vliegveld.

Een ijver kenmerkt ons om het zaad van onze daden
chloorkalk te ofreren. op vrijersvoeten gaan wij onszelf
becijferen. of wij een verbazend bestaan beëindigen.
of wij zijn opgeleid. had u een moeder? had u te eten?
wij hadden een moeder uit angst voor ons willen.
en het gaat voort.

Jan Hanlo

Jan Hanlo is in 1912 in Bandoeng geboren en kwam eerst laat tot het schrijven van gedichten, die hij in verschillende tijdschriften publiceerde. Ook werkte hij mede aan de bloemlezing ‘Zes Minnaars’ en in de pamfletreeks De Zilveren Scherf verscheen ‘Het Vreemde Land’, terwijl een bundel gedichten ‘The Varnished - Het Geverniste’ zojuist is uitgekomen.

Hij zou zich zeer gevleid (of begrepen) voelen wanneer een criticus naar aanleiding van zijn werk iets dergelijks zou zeggen als C.M. Bowra over Anacreon: His head understands his heart but refuses to make too many concessions to it... Wit is a preeminent quality of Anacreon. It is not usually savage or even sharp, but it gives the impression that he is always ready to laugh at himself and never treats his emotions as if they were all that matter... Something of the same defensive humour... Something of the same simplicity may be found in other lines... No other Greek poet confines himself to so narrow a field...

‘A narrow field’, schrijft Hanlo, ‘en weinig productief, ik. Micro-productief.’

Jossie

Jossie lief Jossie. Klein Jossie. Goed Jossie.
Goed lijf Jossie. Goed zicht. Goed ziel, denk.
Weet niet goed ziel Jossie. Ken niet goed ziel Jossie.
Ziel Jossie. Goed Jossie ís goed ziel Jossie misschien.
Weet niet goed ziel Jossie. Ken niet.
Oud Jossie. Weet niet oud Jossie. Ken niet oud Jossie.
Ken niet oud ziel Jossie.
Oud ziel Jossie. Jong ziel Jossie. Eén ziel Jossie.
Of ziel ánders wordt Jossie? Ziel wórdt Jossie?
Ik ziel ik. Ik ziel jong ziel Jossie.
Ik ziel ik? Ik ziel jong ziel. Ik ziel oud ziel.
Ik ziel weet niet oud ziel ik.

Ik ziel oud ziel weet niet oud ziel Jossie.
Weet niet ik ziel Jossie.
Ik ziel jong ziel. Ik ziel niet gek ziel.
Ik ziel soms ziel gek ziel. Grap ziel.
Weet niet grap ziel. Weet niet soms ziel.
Weet niet soms ziel grap ziel.
Weet niet. Soms ziel grap ziel.
Papier ziel.

's Morgens

Het was half vijf 's morgens in April
Ik liep, en floot de St. Louis Blues
Maar ik floot die op mijn eigen wijze
Al fluitend dacht ik:
mocht mijn fluiten gelijken
op de zang van de grote lijster
En waarlijk, na enige tijd
geleek mijn fluiten van de St. Louis Blues
op de zang van de grote lijster:
turdus viscivorus

Zo meen ik dat ook jij bent

zoals de koelte 's nachts langs lelies
en langs rozen
als wit koraal en parels diep in zee
zoals wat schoon is rustig schuilt
maar straalt wanneer ik schouwen wil
zo meen ik dat ook jij bent

als melk
als leem
en 't bleke rood van vaal gesteent
of porcelein
zoals wat ver is en gering
en lang vergeten voor het oud is

zoals een waskaars en een koekoek
en een oud boek en een glimlach
en wat onverwacht en zacht is en het eerste
en wat schuchter en verlangend en vrijgevig
gaaf maar broos is
zo meen ik dat ook jij bent

Het riet

Hars zullen wij eten
hars en boomschors
en de wortels van eenjarige planten
De sterren sissen op mijn tong
en op de bodem van de beek adem ik water
Hoog op de paarse artisjokken
strek ik mijn leden uit
want een boot vol vlinders
zoekt, blind en met versleten doel, naar jou
Rulle kippen dromen
met gematigde verschrikking, maar morgen eten wij
Boomhars
hars en boomschors
En blauw zal alles zijn
blauw en meesterlijk: de zandweg
en het griend
En verder in het riet
zitten de meeuwen - wit -
zij kennen het gevaar nog niet
Het grote rietveld weeft zich
dor, geel, verdord, maar aangenaam en droog
want boven is het blauw
En, ach, het meer zal ook wel blauw zijn
Te midden van het riet
zitten de meeuwen op hun nesten
Grote witte grijze meeuwen
van toen ik door de regen werd geraakt
- voortdurend aan mijn naakte mouw -
en varens, man-manshoge varens,

en ook wel lagere, mijn haren kamden
doedelden
en maar met dauw bestreken en kleine stukjes haar
- ik had de dassen wel gezien
en ook hun witte oogstreep
twintig paar, of meer,
- tamelijk blauw -
net zo als de afgesneden kerseboom
Maar RIET
riet en meeuwen
die er niet bóven zeeuwen
maar in het riet
En ik ook in het riet
Weelderig is de natuur
maar toch wel mooi
en breed

Aan .. onbekend

Je hief een krijsend gekir aan
alsof het grote feest ging beginnen
Zoals een haan - meisje - een verrukte gier
een gnoe heel in verwarring
in ieder geval iets wilds
Toen danste je ook weer als iets wilds
een opgewonden maraboe of hoe er dieren heten
Je stak je achterste naar alle kanten
maar vooral naar mij
Rukkend en scherp
En in je ogen zat al het niet meer kunnen vergeten
Toch vloog je mij niet aan met een bots
In mijn armen

Want ik zei niet Kom dan, mijn liefde

Gerrit Kouwenaar

Geboren in 1923 (voor bizonderheden zie blz. 60) te Amsterdam onder het teken ‘Leo’, op een dag, die ook Mae West, zij 't enkele decenniën vroeger, als haar uitgangspunt noemt. Stond later onder het teken ‘Cobra’ - in zekere zin een hergeboorte dus. Vervaardigde op 8-jarige leeftijd eerste gedicht, dat o.a. de regel bevat: ‘En op 't koele mos slaapt gij als een bloemenbos’. Twee jaar later volgde de eerste roman, aldus aanvangend: ‘Ernst Versluis zat op een stoep viool te spelen. Zacht klonken de toonen van het lied. In de stille Februari morgen. Kreeg hij maar geld! Maar de enkele voorbijgangers luisterden er niet naar. Ze willen liever vlug naar het haardvuur in het huis van hen.’ Deze werken werden niet gepubliceerd. Dit was wel het geval met Uren en Sigaretten (2 novellen); Goede morgen Haan! (verzameling poëtische tekst-tekeningen met Constant); 19-Nu (roman); Val Bom! (novelle). In 1952 verscheen: Ik was geen soldaat (roman). Voorts gedichten in tijdschriften.

Elba

Ik draag een waarschuwing bloedjas
en ik sta op elba.
Ik heet napoleon, ik heet o.a. napoleon
en ik sta op elba.
Ik draag honderd namen
en ik sta op elba.
Ik ben de achterkant van een heer.
O lieve generalen, zie mijn snavel
op elba.
Wandel met mij de parken verbanning en twijfel.
Er zijn nachten dat ik opzit als een snavelhondje.
Mijn rots is bruin, ge kunt het zien.
Mijn oog is het raderwerk van uw uitvindigen:
ATOOMBOM! Dank u, heren!

Maar nu de angst in parijs huist
op de keien die mijn parades nog proeven,
op de terrassen van kolonel sartre,
belijd ik de eiffeltoren de zee uit,
stalen angstfiliaaltje
op elba.

Ge denkt dat ik dood ben?
Ik sta er met sabel, met snavel, met bloedjas.
Mijn lichaam is groot en vet
en vet van de beenderen hitler en bismarck en nietzsche en truman.
Chaplin is mijn lakei, maar ik weet het:
hij steelt epauletten voor kermis
en tabak voor de slaven van soho,

hij steelt mijn historie voor marx -
protesteert, generalen!

Ik sta als een stinkput op elba.
O generalen, proef de lyriek van mijn rotting.
Herhaal mij en groei mij.
Ik wacht u met spengler en galgen uit het museum.
Verlos mij, roep ik, maar hoop niet.
De slaven geloven geen kralen meer, generalen.
Ik heet o.a. napoleon van elba
en sint helena komt later.

De dag

Op de dag dat ik er was stonden de klokken zeven
de buren praatten op de balkons over vrede
mijn vader schreef een stuk over een brand
mijn moeder was gelukkig dat zij een zoon had

de ooms sneden koek ik lag geheel gesloten
de wereld gaf prompt antwoord met sportmanifestaties
de avond was vol auto's met supporters
de tantes liepen geruisloos met gloeiend water

de krantenman op zijn racefiets groette de dokter
de ogen der stad stonden wijd open in avondzon
omdat ik er was in een kom van asfalt
omdat ik er was speelde het orgel gedempt in de verte

in de nacht kwam mijn vader met een jas vol brandgeur
hij liep op gummi bottines de trap op en af
hij heeft op het balkon een cigarillo gerookt
hij dronk een glas wijn en dacht ik kan zweven.

Twee handen vol vierkante woorden
brood en vruchten voor brood en vruchten
wind is er veel langzame stekende adem
er is één lange gapende letter

prijs de aviateur met een mechanisme
prijs de visser met het lui sleepnet
de tongstem der druiven als een oud kerklied
zinloos en onverstaanbaar en lieflijk

het brood is veel waard wit in de nachtwind
ik lig krom als een mens in lachkramp
ik ben geheel een mens op blote sandalen
tellend mijn vingers tellend mijn vingers.

Zou het lachen zwart zijn liefste
zou er altijd een moeder teveel zijn geboren
zouden de wanden naar mij toebuigen
zouden er metalen stangen door de stilte gaan

ik was de jongen die de brief moest brengen
jij was het meisje dat de brief niet ontving
wachten was vrijwel onmooglijk
wij zijn jong geworden binnen elkaar

de tranen zouden één keer droog zijn geweest
de vader zou één keer levend worden begraven
de vriendschap een bloedend standbeeld
en de pleinen vol bladeren om te vergeten.

Een winter

Er kwam een winter met gewone spreuken
met doodgewone sprookjes zijn wij ingeslapen
kachelwarmte stond slapend aan ons liefhebben
wij droomden van reizen maar de woorden
klonken alleen bizonder
zonder een schrijfmachine die aanmaande

kelen waren er weg of wit uitgesproken
spraken wij het uit of verzwegen wij samen
jij en ik en de klok wekker zwegen wij
schikkend aan tafel met het gebed
dat wij bestonden achter een voorhang

wij zouden de bodem hebben willen aanvaarden
de wederzijdse jeugd in een nieuwsgierige sneeuwjacht
hebben willen aanvaarden
in een nieuwsjacht naar het andere wit en
in de traan achter ons raam en
in wat wij achterlieten op autowegen en wiegen
hebben willen bewaren

wij schokten langzaam en
ingeblikt in onze gestreelde verpakking
in het duister waar sta je
onder de barsten van ons huiveren opgestapeld
onder een navelkabel ons later uitrekkend
onder een verzwegen vergeten gemolken taalkunde
onder de grammatica van een kameraltaar

deze winter laag vertakt als de olmen
die zij liefheeft waar zij als negers
naar een bewierrookte hemel afdalen
geruisloos beroet en verwonderd
ademend krimpend en
lang en ademend slapend.

In de straten der stad schuilen regen en mensen
misschien is het zomer late zomer haast najaar
ik denk dat er bladeren zijn als vertrapte handen
jongens rapen bedroefd en zinloos kastanjes

de avond komt langzaam op kogellagers
meisjes laten zich bevend in portieken betasten
mannen zitten dampend in cafetaria's
vrouwen lopen zacht fluitend de parken door

aan de glazen puien van krantenpaleizen
lezende vingers langs de lippen der dodenlijsten
staand op elkanders voeten peilend elkanders ogen
hij is gesneuveld in een bioscoopjournaal

ik denk ik ben gesneuveld ik ga huiswaarts
niemand ziet mij ik roep luid maar geen stem
ik stamp met mijn hakken roep de klok aan
mijn tabak is gestolen ik ben gesneuveld.

Hans Lodeizen

Hans Lodeizen stierf in 1950 te Lausanne op 26-jarige leeftijd.

Kort voor zijn dood verscheen een bundel gedichten van hem: ‘Het innerlijk behang’.

Hij kan worden beschouwd als een potentieel groot dichter en zijn dood is een verlies. De hier opgenomen gedichten zijn uit nagelaten werk.

Toen de dag was weggelopen in het zachte
gras en de nacht haar jurk wellustig
neerspreidde, een sluier over de bloemen,
toen het donker was en de nachtegaal zong,
heb ik je ogen herkend overal om me heen.

nu is het avond: donker als altijd
wanneer de zon's handengewuif
vrolijk is ondergegaan of als een waaier
is toegevouwen voor de hemel waar
vogels als een waterval zingen. -

en zo stil als nooit ben ik langs de
paden van de tuin gegaan, lachend
tegen de nacht; zal ik zeggen hoe
droevig de geuren roken die langzaam
deinden op de wind als zeilschepen...?

Mazurka

geef mij de hand
zo zacht en goedgeefs,
de hand die liefde
als een sjaal uitspreidt,
de hand die een doorn
is in de zijde van de nacht,
en de regen overschaduwt.
doodsbenauwd is
de hand; een keizer

geef mij het lichaam,
zachter dan zeewind,
zacht als een vos.
dan zal ik niet meer
vragen, de storm
van mijn ogen zal lachen
in zonlicht, een waaier
van lente gelijk, een zaad
dat ontplooit tot
lach en droefheid,
nevel en rood
daar hangen de bloemen,
de vingers van de hand,

raak mij zachtjes aan,
in mij woont het raadsel.
soms wandelt het in jouw wereld,
soms wandelt het dagenlang,

soms rust het uit in jouw ogen.
laat me je hand zien,
morgen zal ik een andere zien.
ik ken jouw leven omdat de zon
met jou wat te doen heeft.

onspreekbaar
o, red mij uit dit koude huis
onspreekbaar
mijn handen breken
op de muziek die uit de
wolken lachend zingt en
neerligt en lachend neerligt

onspreekbaar
o, red mij uit dit koude huis
onspreekbaar

neem mij mee
op een lange reis
daar waar de hemel
de populier kust
daar waar de vissers
volle netten ophalen
neem mij mee, ik zal
in je schoot liggen, net
als het landschap in
de grijze pij van de
ceremonieuze hemel.
neem mij mee, ik ben
een rijk iemand

onspreekbaar
o, red mij uit dit koude huis
onspreekbaar

Op bezoek

verdronken in steden
van ongewillige pijn,
waar als een droom
verlichte wagens zweven, bijna,
bijna totaal gezonden.

ik heb wel
honderd dagen, die ik
aangelengd heb, mengend
de wind met het verlangen
in het lege horloge.

nu dan, nu
onoverkomelijk ongemak door
de straten zwerft, lijdend
aan haar voeten, en het wilde
touw zwabbert in het oog.

nu dan zal
mijn huilen zwaar als een
onweer losbreken over de
huizen en ramen, die
niet spreken van onrust.

ik heb de
mensen uitsluitend vanwege
het lichte wuiven van hun
handen liefgehad; de zee
en de schuim in de wind verdeeld -

een troebele
genade zwemt als lover
op de nacht drijvend naar
mijn ondergronds eiland, o, dat
heb je op de photos toch wel gezien?

het is het hart,
dat zoekt, en steeds het lichaam,
dat vindt, oneindige melodie gooiend
in de avond, zo zwak zijn we
en toch verdacht.

grote ogen,
uit de stenen muur tegen
handen en voeten pratend,
tuimelend in de hoeden en
olifantsbenen der oude dames.

er was een feest van balspelers op het veld in
de zomer. twee vuile kleine jongetjes
gaapten het wonder van de chaos aan
(hun zakken vol broodkruimeltjes)
en liepen toen door over de zon.

de balspelers aten biefstuk en hun vermoeide
spieren waren in gesprek met elkaar onder
de douche. het veld was in hun ogen, het groene,
de gewiekste komeet (de bal), en de witte
melkweg, in hun lichaam gespaard.

Lucebert

Signalement onbekend.

Het proefondervindelijk gedicht

De zoeker naar de aard van een gedicht en
van den gedichts dichter
hij zal doof zijn voor het ijlingse
loven en laken van modejager & modeverguizer

de dichter hij eet de tijd op
de beleefde tijd
de toekomende tijd
hij oordeelt niet maar deelt mede
van dat waarvan hij deelgenoot is

mijn gedichten zijn gevormd
door mijn gehoor
en door de bewondering voor
en de verwantschap met
friedrich hölderlin* & hans arp*

de tijd der eenzijdige bewegingen is voorbij
daarom de proefondervindelijke poezie is een zee
aan de mond van al die rivieren
die wij eens namen gaven als
dada** (dat geen naam is)
en
daar dan zijn wij damp
niemand meer rubriceert

* heeft een werkgever geen werknemers meer in dienst en is hij niet voornemens binnenkort weer werknemers in dienst te nemen dan kan hij de Inspecteur verzoeken van de hierboven omschreven verplichtingen te worden vrijgesteld.

* heeft een werkgever geen werknemers meer in dienst en is hij niet voornemens binnenkort weer werknemers in dienst te nemen dan kan hij de Inspecteur verzoeken van de hierboven omschreven verplichtingen te worden vrijgesteld.

** het tegenovergestelde van zimzoum (zie Zohar).

vrolijk babylon waarin ik
met mijn tongklak als een behaarde
schotel met een scheiding woon
ik ben zo verwonderd overwon
derlijk kinderlijk
ik mij petergrad lucas poolsdoof corejan
mal als mary wigman en veeg
teken als el greco
leef ik met de vertakte crapeaux
met de beboste weezees in de gekielhaalde
rookgordijnen van begoochelde fotoos
van de naaiekkere folls
9000 m hoge wierook
daar ben ik
boven ben ik
op ben ik
vaag vleselijk daarbovenop leef ik
met 10 maniakken in mijn rechterhand en 13 in
mijn breintuin lekker bros en beweeggeluk
goed als god
gespierd als spaanse peper
goed als god bestiert
zijn bloedeigen land zijn vrome
en zijn diepe bodem
het teder sodom en 't vrolijk babylon

Romeinse elehymne

wit en licht ligt mijn geest op de maan
als mijn lijf op de goudschaal der zon
van de zuil van de nacht kraait de haan
als de taal van de donkre kolom mijner tong

ei en oer in de dans van het zaad
straalt de mens - hij kent de pijl hij kent de boog
ben ik de jacht ben ik de jager van de laat
op land gebrachte ziel - zij staat gehoor zij staat gevangen in mijn oog
o dans als de lopende borst van genot
leng mij mijn ijlte pijlen - vlug van getal en van droom
tis in volt van het vuur of in stilt van het steen
dat gij rust als de vrucht als de vondeling god

Wambos

Van rozenhout en snijkunst
nog geuren en kraken de treurige tuinen
de tijd een teng van molm en zweet
beeft murmelt en prevelt

nu leeft en nu zaait sneltastend
stenen vuur met al zijn hoornen
vrouwelijk en manlijk opwaarts
wankelende goed en kwaad gewillig
gaat hij tussen onverschillig alle
wateren der rust

zeggen kunnen vanuit hun nesten
de poppen ik heb dorst & honger
vorstelijk verschijnt de vader
van zijn arbeidsveld nog stoffig
er is bidden en beginnen
en amen en opstaan
maar niet gaan samen ja en nee en niet
de honger baart het lam een lamzak

zo zie toe hoe
vroom vogels de lucht versnijden
een vlees van geest van zout
ook dat ootmoedig en onmachtig
het hart aan huilen hangt
als een trap aan een dak

Sachsen

ik a classic
ik dronk de deur open
de deur het rode water
waarvan wij zo vaak samen droomden
ook jij maoni
met 30 dolzinnige ogen onder een voorhoofd
pauwogen pijnlijk open
jij hield niet van beeldhouwershanden onthouden
heuvels en dalen nee en zelfs geen schaduwen

toen wij een rode oto kogten
en naar gross magdenburg reden
daarna in de elmerstrasse ontvouwde jij je kaarten
een staalkaart van stenen appelen
en op de platz de morello-kapelle speelde
weisse schatten ja en sehr reizvoll
wei yes studentensnelle blikken over alle gebreken
globale van de Globe
afwisslend en waar als heuvels en dalen

is het niet waar fredrich?

Paul Rodenko

In Den Haag geboren (1920) bezocht hij de lagere school in Riga en Berlijn, hij studeerde in Leiden, Utrecht en Parijs.

Hij was redacteur van Columbus en Podium en publiceerde in 1951 een bundel ‘Gedichten’, waaruit de hier opgenomen gedichten zijn overgenomen. (U.M. Holland, De Windroos). Zowel in zijn gedichten als in zijn critische essays toont hij ver van elke nederlandse traditie te staan.

Het beeld

Uit het hout van de morgen
uit morgenrozenhout
    sneed ik een beeld
heel licht en smaller dan een lijsterstem
    een beeld van morgenrozenhout.
Het was zo schuw zo ongeschoold
dat ik het zelf niet kende
met elke windvlaag was het weg
    maar 'n kind
    een bloesemtak
    een onbekende
bracht het mij zeer voorzichtig weer terug.

Er waren er die het herkenden
    en luide namen gaven:
Confecta Sexgiraffe Tafel met Citroenen
Clown Tederheidsbeginsel Bloedgewricht
Naakt met Napoleon Een Huis My Country
My Kâ My Lah My Lullalongsome Baby
O schweler Ahnenstern Wir haben's
    nicht gewusst
nimmet gruwuhle
nit gramah.
Een heel smal haast doorzichtig beeld
    van morgenrozenhout.

Langs zenuwrasterwerk
door tuinen
   hoogbeplant met diplomatenkoppen
droeg ik het broze beeld
   van morgenrozenhout
en ieder wist nauwkeurig wat het was
slechts ik die 't eigenhandig had gesneden
   ik orensnijder schoudertulpensnijder ik

   orensnijder tulpensnijder
   wie gaat er mee de vijverkoe bevrijden
   de vijver is gesloten
   de sleutel is gebroken
   er is geen ene

      tweeë

         drieë

- Dites, Madame, va-t-il pleuvoir ce soir?
- Mais non, Monsieur, vous ne savez donc pas?
- Quoi?
- Qu'on a inventé le plus-jamais-pleuvoir?

Februarizon

Weer gaat de wereld als een meisjeskamer open
het straatgebeuren zeilt uit witte verten aan
arbeiders bouwen met aluinen handen aan
een raamloos huis van trappen en piano's.
De populieren werpen met een schoolse nijging
elkaar een bal vol vogelstemmen toe
en héél hoog schildert een onzichtbaar vliegtuig
helblauwe bloemen op helblauwe zijde.

De zon speelt aan mijn voeten als een ernstig kind.
Ik draag het donzen masker van
de eerste lentewind.

Constellatie

Steil en ijsheet staat de nacht
hermetisch over de aarde
de maan hamert staag en geluidloos
op 't geluidloos metaal van de daken

Het water rijgt onder de huizen
zijn ketting van duistere kralen
sterren en katten seinen
elkaar oude koningsverhalen

Aan 't kalkwitte kruis van hun leger
liggen parende minnaars genageld
een raderwerk tussen hun dijen
hun tanden ineengeslagen

Buizen van kwikzilver lopen
door straten die hees zijn van stilte
pistoolschoten springen als hazen
in een cirkel van locomotieven

Zij spelde haar ogen arabisch
in het wak van een eensklapse spiegel
de poppetjes van haar gewrichten
begonnen wanhopig te fietsen

Een draaikolk ging over de pleinen
van krijt en antieke gelaten
zwart bloed dringt welig als wormen
uit blatende venstergaten

In opengewaaide deuren
klapwieken roetzwarte zwanen
aan de lantaarns hangen stijve
trossen van acrobaten

De zeven zitten gezeven
om de loodgladde poel van de tafel
in het holst van hun schedel jongleren
giraffen met flitsende scharen

Maanhoog in zijn studio tekent
hij slanke waanzinnige paarden
in een levensgroot krijsende steppe
van verwilderde hoogspanningsdraden

Wandeling

De dag is groot en traag
en van een oud geslacht
maar ergens ligt de nacht
in hinderlaag

Verlaat en afgezakt
lijkt nu ons gaan door stille straten
de huizen staan verpakt
als koffers in dépôt
het groene van een cactus is alleengelaten

Geen spiegels schragen onze gang
de ruiten zijn verdekt en blind
je hand ligt als een schaakstuk in mijn hand
ver klinkt het schreien van een kind
je mond beweegt verschrikt
je woorden wapperen
als witte hemden in de wind

Hoe komt het kluwen van de zon ontward
wie heeft de tegels uitverteld
de angsten van het hart
zijn salamanders

Het uur blijft stom
waarom waarom
zijn alle dingen anders?

Koos Schuur

Geboren 1915 te Veendam (Groningen). Was adviseur van de Uitgeverij De Bezige Bij, journalist, mede-oprichter en redacteur van Het Woord. Publiceerde de gedichtenbundel: Windverhaal, Novemberland, De zeven vloeken en de verzamelbundel Herfst, hoos en hagel. Ontving in 1948 de Hendrik de Vries-prijs van de stad Groningen. Thans woonachtig te Sydney (Australië).

Zeg aan mijn land

Zeg aan mijn land daarginds dat het verlangen
het eindloos prijst wanneer de herfst verwildert,
zeg aan mijn land en al zijn domme dochters
dat heimwee amok loopt en zich beschildert,
zeg aan de grauwe ongeschoten hazen
dat ik hun vlees begeer om te verslinden,
zeg dat ik kom als minnaar de beminde
een dampen dag, een dampen dag der dagen,

en zeg dat land rottend onder de misten
dat aan zijn sterven ik opnieuw zal leven,
zeg aan de vogelvoeten van de regen
dat op hun ketting ik mijn droom zal weven,
zeg aan de wind, de zwerver, de landloper
die met zijn dronken hoofd mij opgevoed heeft
dat hij met al zijn streken in mijn bloed leeft
barstend van hoogmoed, krimpend van ellende,

zeg het melaatse water der kanalen
dat ik zijn eenzaamheid ken en zijn onlust
en zeg de zwarte hemelhoge bomen
dat ik verteerd word door de eendre onrust,
zeg aan de tijger van de avondhemel
dat mij zijn nachtlijk jagen niet kan deren
want aan mijn kinderbed stonden de beren
van avondlijke angst om nacht en duister -

o hoor en luister: langs begane wegen
ben ik der honden hoon, der paarden onrust,
melaats van haat ben ik sterven en leven
eenzaam van hoogmoed en ellendes onlust,
en najaarseender, ginds, achter de bossen,
achter de rampspoed van de zanden gronden
ben ik windendoorwaaid, regengeschonden,
hagelgeslagen, maar geen schade deert mij.

Om wat ik van de liefde weet

Om wat ik van de liefde weet
en van de vrouw die mijn moeder is, de vrouw die mijn vrouw
    is, de vrouw die mijn dochter zal zijn o mijn dochter
en van het vechten vuur om vuur
en van de liefde.

In efficiënt getraliede kantoren
becijfert men de laatste stand der lopen
en wat het geld kost in Afghanistan
en hoe het zijn zal wanneer morgen
de zon weer twee seconden later opgaat
en domme naakte meisjes horen het
en in hun kleine zachte buiken hangen
hun smalle baarmoeders wachtend en open
en luiden luiden
megafonische
klokken van dood en leven.
Geen van hen weet hoe er in mensenmonden
een padde heerst van krompraat en verkrachting
en geen weet hoe de luchtmacht van de avond
haar stafkaart ontrolt boven stervenden.

Om wat ik van de liefde weet
en van dit land zonder hemel
en van der kanonnen kaatsebal heen en weer kijk ik niet
    'k vang je al edelman bedelman
en van de liefde.

Vensters zijn er bruingrauwe muren
in nissen van muren
en de tenor van de volkswijken
zingt er een snikkend uurwerk
    o bella bella regina mia
    zwart zijt gij maar liefelijk
    en de klok van mijn hoofd en de klok van mijn hart
    zijn met uw klok gelijkgesteld
    uw benen zijn gestaald en prachtig
    ik zie de snelle cadans van uw heupen
    en uw slanke reikende arm
    maar waar is uw hoofd
    o zoete dansende glanzendgrote
    neem deze pink als pinkring
    neem deze hand als heerlijke armband
    neem deze warme levende arm
    neem dit arm en warm leven.

En zou er dan niet één zijn die
hem met stalen erbarmen
opneemt in haar hart haar vliegwiel?

Om wat ik van de liefde weet
en van de grootspraak der metalen
en van de schijn en heiligheid van hout
en van de ontucht en de eigenwijsheid en de laagheid en de
   trots der anorganische zouten
en van de liefde.

Goed en betrouwbaar zwart als het boek dat de dood voorgeeft
   als een uitzicht en een genade

blauw als de vliegende vogel
rood als haar bloed dat mijn scharlaken ruimte meet en omperkt
met terra poorten in muren menie
bruin als de vliegende vogel
groen als ik dacht dat de wereld mij zijn zou en wilde en
wenste en droomde en zij mij genadig verwachtte
geel als de vliegende vogel
wit als het purperen kinderkleed en de turf winterbreed en de
wind hurkend in de morgen onder het venster en het blindvoortgejaagd
huis en geen kind thuis

Om wat ik van de liefde weet
en van kind kraai en kruis
en van het huis mijns vaders dat gestorven is
en van het circus der schreiende meisjes o moeder beklaag mij
want ik ben niet beter dan groter dan rijker dan breek mij
verscheur mij o maak mij dood
en van de liefde.

Twee runderen aten er
uit mijn hand goedsmoeds
van de gedroogde klaver
en spraken mij aan
en uit hun ademverslindende taal
groeide een boom mij ten schaduw
een beek tot lafenis
een stal tot herberg voor hagel en onheil
maar ondergebracht werd ik telkens opnieuw weer
de boer met de bemeste handen
de slager met het hoornen mes.

Om wat ik van de liefde weet
en van het blauw valkenpaard ter wereld weet ik veel
en van het koopren kirgiezenmeisje lijflijk metaal
en van het bruin wandeloog avondagaat
en van de liefde.

Mijn moeders woning was
een huis met twee deuren
een voor haar en een voor mij

het huis van mijn vader
verweerde najaars
tot een houten hemel
voor hem alleen

het huis van mijn zuster
dat zij mij bemoeide
de roos van de ruimte
vervaalde daarbij.

In het landschap van mijn lichaam
zijn wegen te over
voor alle geneugten
is er een huis
in de stad van mijn hart
daar is er een winkel
daar kopen ze dode
kinderen per stuk.

Ik heb dit gemaakt
met een bot mes en een houten hamer
om de onheelbare wonden
en het formaat der builen
om wat ik van de liefde weet.

Simon Vinkenoog

In 1928 te Amsterdam geboren, sinds 1948 te Parijs woonachtig. In 1950 verscheen een bundel gedichten ‘Wondkoorts’, een tweede bundel ‘Land zonder Nacht’ in 1952.

Ferdy

palmpasen in mijn handen
vacantiedagen in de woorden
die ik eigenhandig
om je lichaam weef
geloven kunnen
in de katten en de goden
die onze gezichten bewonen

vuurvliegen in het duister
met speeksel in de klieren
die van mond tot wedermond
bruggen hete wanhoop slaan

ik neem als een sneeuwbal
verbijsterende afmetingen aan:
holbewoner maanlandschap
hoogovens niagara-watervallen
een westelijk halfrond

een duizelend heelal
dat van dit lichaam
een in levende lijve
begaan zijn
met het leven maakt

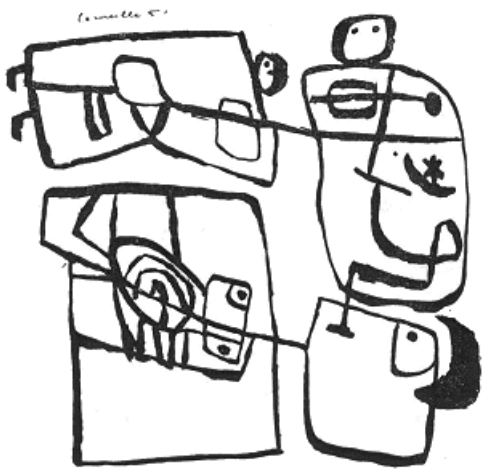

Thelonious Monk

dit is een straat van parijs
met een arabier in de zon
die langzaam slenterend werkloos
loopt te zijn een 1951-noordafrikaan
ting ting ting in de bleke zon
zonder geluid

dit onder water uitgesproken
vonnis ting ting ting
ternauwernood de oppervlakte rakend
en met een strofe in de franse taal:
je donnerais ma vie
toute entière
pour un petit rire confus et obscène
herinnert aan de dierentuinapen
met mondbekken harige benen
en ronde gladde achterhanden
die gretig alle kleuren willen grijpen wit en zwart
ting ting ting

Ferdy 2

ver als de horizon ben je
in de glazen kist van het weer geborgen
beukend op de blikken deksels
van het najaar
ik zie de bliksem langs je lichaam trillen
en de regen loopt onrustig door je ogen

ik kan de afstand die mij van je scheidt
in lichtjaren tellen
en in de meter van het geluid
zoemen de seconden

mijn handen opnieuw in gebruik gesteld
sluiten het onweer in je borsten buiten

alleen de regen is thuis
op de platte daken van de nachten
zonder duizelingen

Einde

wat ik aan wind en regen vraag
zal altijd zonder antwoord blijven
en wat de nacht voor mij verborgen houdt
is weerlicht voor de blinden
in mijn ogen
wartaal voor de stomme in mijn stem
straatgeluiden voor de beethoven
in mijn oren
een late straatlantaarn voor de dronkaard
in mij die naar houvast zoekt

anemonen voor de man zonder reukorganen
vrouw als tastplaats
voor de kinderloze zonder zinnen

(voor de tandeloze meeuwen in mijn tong
een valkuil lichtschip regenwolken)

ik drijf altijd naar mijzelf terug
ik kom altijd in mijzelf naar boven
ik vecht altijd met mijn ogen open

plat met de handen gespreid vallend
schaafwonden aan de ellebogen

Lastenia

wat nog aan woorden
in mij wakker ligt
kan ik voor alle dag gebruiken
ik kan het bloed doen stollen
ik kan in andermans gedachten
wonen en er vruchten stelen

ik kan als een hond geslagen
huilen en ik kan spelend met vuur
mijzelf overwinnen

maar leven kan ik niet
het leven hangt buiten
het bereik van de klanken
zinnen en woorden
die ik als ledematen
lief heb gekregen

om een liefde die ik als zon
op het water heb zien schijnen
om een liefde die als licht
op mijn huid staat te branden